

Canviar-ho tot perquè no canviï res. Evidències d'immobilitat social a les elits barcelonines del segle XIX*

Everything must change for everything to remain the same. Evidence of social immobility among 19th century Barcelona elites

per José Miguel Sanjuan Marroquin**

Universitat Autònoma de Barcelona

RESUM:

Aquest article reflexiona al voltant de la idea que la industrialització va promoure en un primer moment la creació d'una nova elit econòmica que, una vegada consolidada, va tancar-se sobre si mateixa. Per evidenciar aquest procés s'han analitzat les característiques dels quinze majors propietaris de Barcelona el 1854 i el 1919. Podem concloure que els individus de les dues cohorts van formar les seves fortunes majoritàriament en el mateix moment, concretament durant les primeres dècades del segle XIX. Aquest període va obrir una finestra d'oportunitat lligada a la industrialització i al comerç colonial, que donarà lloc a una elit situada en una posició d'avantatge que li permetrà aprofitar les successives finestres d'oportunitat que s'aniran obrint durant la resta del XIX.

PARAULES CLAU

Elits, mobilitat social, història de Barcelona, desigualtat.

ABSTRACT

This article looks at the idea that in Barcelona, industrialisation initially fostered the creation of a new economic elite that once consolidated as a group, closed in on itself. To demonstrate this process, we have analysed the characteristics of the fifteen largest real estate owners in the city in 1854 and 1919. We can conclude that the individuals of the two cohorts gathered their fortunes mostly at the same time in the first decades of the 19th century. This period was a window of opportunity tied to industrialisation and colonial trade which would give rise to an elite group in an advantageous position to take advantage of the successive windows of opportunity that were to open during the rest of the 19th century.

KEYWORDS

Elites, social mobility, history of Barcelona, inequality.

Introducció

«Canviar-ho tot perquè no canviï res» és una frase prou coneguda que apareix al llibre de Tomasi di Lampedusa i que fou popularitzada a la meravellosa pel·lícula de

Recepció: 06/07/2023. Avaluacions: 17/10/2023, 21/10/2023. Versió definitiva: 21/12/2023

* Aquest article s'emmarca en el projecte de recerca EPI-DESIGUAL PID2021 -1280100B-I00.

** José Miguel Sanjuan Marroquin, ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-6547-6291>.

Visconti. Aquesta expressió resumeix a la perfecció el procés de substitució i pacte que hi va haver a Europa arran de l'extensió de les revolucions industrial i liberal. És ben conegut que aquests canvis van suposar, generalment, un increment de la desigualtat i una progressiva renovació de les antigues elits aristocràtiques substituïdes per unes de noves, d'origen burgès, vinculades al nou estat liberal, als nous negocis i a les noves tecnologies.

Una pregunta oberta per a aquest període és fins a quin punt, una vegada la burgesia va ocupar el centre de l'escenari econòmic, l'estructura va cristal·litzar o van obrir-se oportunitats per a nous membres. Aquest debat no és nou. Pensem, per exemple, en les reflexions de Vilfredo Pareto sobre la circulació de les elits al segle XIX. O bé fixem-nos en l'impacte que han tingut en la historiografia estatunidenca figures com ara John P. Morgan, Andrew Carnegie o John D. Rockefeller. Tots tres són clars exemples de formació d'una nova elit econòmica com a conseqüència de la segona revolució tecnològica. Per contra, recordem les idees de Gaietà Mosca sobre les elits i les anàlisis més recents que descriuen com les elits franceses, angleses i alemanyes a finals del XIX barraven el pas a nous membres.¹

Per al cas català, malgrat que hi ha estudis sobre les elits del XIX, no hi ha cap debat sobre els canvis interns que va viure la burgesia. Analitzant el cas de Barcelona, l'objectiu d'aquest article és estudiar fins a quin punt, després de crear-se el nucli de la societat burgesa a inicis de segle, aquest era permeable a l'entrada de nous membres. Per fer-ho s'han analitzat els mecanismes mitjançant els quals es van formar els quinze majors patrimonis immobiliaris a la ciutat de Barcelona als anys 1854 i 1919 (vegeu les taules 1 i 2). La metodologia utilitzada ha estat la prosopografia a partir de les dades biogràfiques existents. S'ha considerat que accedeixen a les elits en el moment en què passen a pagar els impostos que els situen entre l'1% més ric o quan qualitativament observem que tenen els mitjans per formar-ne part, ja sigui perquè són propietaris d'una fàbrica, d'una casa de comerç o similar.²

1. L'autor agraeix als revisors anònims els suggeriments i aportacions, que han contribuït a la millora de l'article.

Sobre l'estudi de les elits i la desigualtat: Thomas PIKETTY, *Capital in the Twenty-First Century*, Londres, Belkap Harvard, 2020; Thomas PIKETTY, *Capital e ideologia*, Barcelona, Ediciones Deusto, 2019; Shamus RAHMAN KAHN, «The Sociology of Elites», *Annual Review of Sociology* 38, 2012, 361-77, i Leandro PRADOS DE LA ESCOSURA, «Inequality, poverty and the Kuznets curve in Spain, 1850-2000», *European Review of Economic History* 12 (03), 2008, 287-324. Sobre les elits als EUA: David LANDES, *Dynasties: Fortunes and Misfortunes of the World's Great Family Businesses*, Nova York, Viking, 2006. Sobre el debat de la meritocràcia a França, Anglaterra i Alemanya: Charle CHRISTOPHE, «Elite Formation in Late Nineteenth Century: France Compared to Britain and Germany», *Historical Social Research / Historische Sozialforschung* 33, 2 (124), 2008, 249-61. Per al cas anglès, vegeu també François CROUZET, *The first industrialists. The problem of Origins*, Cambridge, 1985.

2. Sobre les elits catalanes i barcelonines: Jaume VICENS VIVES i M. LLORENS, *Industrials i Politics*, Barcelona, Vicens Vives, 1958; Àngels SOLÀ, *L'Elit Barcelonina a mitjans del segle XIX*, tesi doctoral, Universitat de Barcelona, 1977; Gary Wray McDONOGH, *Las buenas familias de*

Com es veurà, la mobilitat social dins d'aquest grup era mínima. Les famílies que després de la Gran Guerra conformaven la cúspide de les elits econòmiques eren riques perquè havien heretat la fortuna de familiars que l'havien creat en el mateix moment que els grans propietaris de mitjan segle XIX. Totes dues cohorts, la de 1919 i la de 1854, van crear les seves fortunes amb la finestra d'oportunitat que es va obrir durant les primeres dècades del segle XIX. Significa això que durant el segle XIX no es van obrir noves finestres d'oportunitat? No. Sabem que el procés d'industrialització va crear oportunitats a la banca, als ferrocarrils i, sobretot, al comerç colonial i a la indústria tèxtil. Però aquestes oportunitats van ser aprofitades (majoritàriament) per membres de les elits que ja estaven ben situats. És a dir, que, malgrat que la ciutat de Barcelona va ser durant el XIX l'epicentre d'un procés d'industrialització que va transformar econòmicament i socialment la ciutat i el territori català, la possibilitat de formar nous capitals va ser molt més fàcil en sectors molt específics que van arrencar durant la primera meitat del segle XIX.

Abans de continuar cal aturar-se un moment i definir què entenem per *elit econòmica*. La denominació té diverses interpretacions i pot donar lloc a equívocs, atès que no hi ha una definició precisa. En conseqüència, en aquest article utilitzo la definició desenvolupada en la literatura que analitza els *top incomes*, que acostuma a assimilar les elits amb l'1% superior de la distribució de les rendes o de la riquesa.³ Tanmateix, la falta d'informació fiscal a Espanya fa que sigui molt difícil analitzar de manera sistemàtica la desigualtat durant els anys previs a la Primera Guerra Mundial i hem d'usar altres mètodes. Afortunadament, per al cas de Barcelona disposem de les contribucions territorials, una font fiscal que gravava la riquesa immoble dins de les ciutats i que ens permet identificar quines eren aquestes grans fortunes que componien l'1% superior, però sense poder valorar quin era el valor dels patrimonis. La raó darrera d'aquesta limitació és que la càrrega fiscal es dividia per municipis i es traslladava, sobre la base d'una valoració aproximada, a cada propietari. En conseqüència, aquesta font és inexacta i a més deixa de banda molts patrimonis que no inverteixen en béns immobles, però a dia d'avui és l'única disponible per fer una comparació com la que plantegem aquí, ja que l'altra gran font fiscal, la contribució industrial, va passar a dividir la càrrega fiscal de forma lineal entre tots els contribuents de cada professió. En conseqüència, per tal d'esbrinar quin era el valor real dels patrimonis dels grans contribuents hem d'utilitzar els inventaris *post mortem* en els protocols notariais. Atesa la rellevància dels individus que aquí tractem, en molts casos aquests documents ja estan localitzats, però no sempre és així.⁴

Barcelona, Barcelona, Ediciones Omega, 1989, i José Miguel SANJUAN, *Las elites económicas barcelonesas. 1714-1919*, tesi doctoral, Universitat de Barcelona, 2018.

3. Sobre els *top incomes*: Anthoni B. ATKINSON i Thomas PIKETTY (ed.), *Top Incomes over the 20th century*, Nova York, Oxford, 2007, i l'article seminal Thomas PIKETTY, «On the Long-Run Evolution of Inheritance: France 1820-2050», *The Quarterly Journal of Economics*, Oxford University Press, 126(3), 2006, 1071-1131.

4. Aquest article ha utilitzat, per identificar els grans contribuents de 1854, la contribució territorial que gravava les propietats de forma individual. Aquesta font es pot trobar a l'Arxiu de

Quan analitzem els inventaris *post mortem*, veiem que es tracta d'individus amb patrimonis immensos. Perquè ens en fem una idea, Manuel Girona en morir el 1905 va deixar una herència de 18,6 milions de pessetes de l'època, i els seus empleats al Banc de Barcelona, que cobraven un bon salari, podien guanyar unes mil sis-cents pessetes anuals.⁵ Estem parlant, en resum, de propietaris de grans finques i d'edificis sencers, dels accionistes majoritaris de les principals societats de l'època, dels fundadors de les grans indústries catalanes del moment. Nissagues que acumulaven generació rere generació una diversitat d'inversions, algunes de les quals han perviscut fins avui. La crema de les bones famílies de Barcelona.

La gran finestra d'oportunitat de la primera meitat del XIX i el procés de formació de les elits burgeses catalanes

Una de les claus per entendre la formació d'una elit econòmica és que els processos de substitució de les grans fortunes estan relacionats amb moments concrets.⁶ En el cas català, malgrat que el segle XIX és un període de creixement econòmic, la capacitat de formar grans capitals es troba en certa manera limitat a certs entorns i moments clau. Mitjançant l'estudi del moment en què es van enriquir els grans propietaris de les dues cohorts comparades, es poden situar en el temps els moments i les activitats que permetien acumular grans capitals.

En primer lloc, trobem les activitats manufactureres o comercials relacionades amb l'inici del procés d'industrialització. En aquest entorn apareixen individus que pertanyien a famílies que ja es estaven ben posicionades per aprofitar els canvis que durant les primeres dècades del segle XIX van sacsejar l'economia catalana. Quins van ser aquests canvis? Els més obvis són els nous negocis que permetien les noves tecnologies i institucions: bancs, navilieres, ferrocarrils, fàbriques, però també la participació en contractes estatals i desamortitzacions. Cal tenir en compte que no tothom estava en posició de poder participar en aquests sectors, ni tots els que hi participaven s'enriquien ràpidament. Per introduir-s'hi eren necessaris tres elements: capital, visió i contactes. El capital era un bé escàs en una època d'enorme incertesa política i institucional en què no hi havia un sistema creditici modern. No oblidem que el primer banc comercial va ser el Banc de Barcelona i es va crear el 1845;⁷ en conseqüència, per poder invertir era necessari estar vincu-

la Corona d'Aragó (ACA) Hisenda-12576. Per a l'any 1919, s'ha utilitzat la llista de grans contribuents publicada en el *Boletín Oficial de la Provincia* el 7 de gener de 1920.

5. El patrimoni de Manuel Girona a Lluïsa PLÀ TOLRÀ, *Els Girona. La gran burgesia catalana del segle XIX*, Barcelona, Fundació Noguera, 2014, 226; salaris a Yolanda BLASCO-MARTEL i Carles SUDRIÀ TRIAY, *El banc de Barcelona, 1874-1920. Decadència i fallida*, Edicions de la Universitat de Barcelona, 2016, 97-99.

6. En aquest sentit, vegeu Walter SHEIDEL, *El gran nivelador. Violència e historia de la desigualdad desde la Edad de Piedra hasta el siglo XXI*, Crítica, 2017.

7. Francesc CABANA, *Bancs i banquers a Catalunya*, Barcelona, Edicions 62, 1972; Pere PASCUAL DOMÈNECH i Carles SUDRIÀ, «Industrialización, desarrollo financiero y oferta monetaria en Barcelona a mediados del siglo XIX», *Investigaciones de Historia Económica* 12, 2008, 45-77;

lat a una família amb liquiditat. La visió era necessària perquè el model econòmic de l'Antic Règim estava vinculat a les rendes i a la terra, mentre que els nous negocis no eren obvis i podien acabar en un fracàs econòmic. Recordem, per exemple, com va acabar la fàbrica de Bonaplata, Vilaregut i cia, les companyies que apostaven per la navegació de l'Ebre, les empreses que van tractar de centralitzar l'edificació de l'Eixample barceloní, el canal d'Urgell o els complicats primers anys d'algunes fàbriques o del mateix Banc de Barcelona. Tot això enmig d'un ambient en què hi havia una oposició política al liberalisme i a la industrialització. No era obvi, en resum, que les inversions fossin rendibles en el llarg termini. Finalment, els contactes eren absolutament necessaris a dos nivells. El primer nivell era l'operatiu, en què calien socis per repartir els riscos i obtenir el capital necessari, però també per tenir els coneixements tècnics específics. Aquest cas s'observa clarament en els promotors del primer Ferrocarril de Barcelona, que unia una persona capaç d'aconseguir la tecnologia a Anglaterra, un tècnic que havia participat en la construcció de ferrocarrils a Cuba, un inversor capaç de mobilitzar capital aliè i un contacte amb els recursos polítics capaços d'aconseguir els permisos necessaris.⁸ El segon nivell pel que fa als contactes estava relacionat amb aquesta última necessitat. Calia tenir la capacitat d'interactuar amb les autoritats estatals per aconseguir autoritzacions, permisos i exclusivitats. Sense aquest darrer factor, els negocis es trobaven amb esculls insalvables o amb la capacitat de prendre una posició de lideratge al mercat. Fixem-nos en l'avantatge que va suposar per al Banc de Barcelona tenir la capacitat d'emetre bitllets, o per al Vapor Vell de Güell la capacitat de vendre pana en exclusiva. Per tant, en l'entorn barceloní del primer terç del XIX hi havia possibilitats d'enriquir-se, de promocionar-se socialment i econòmicament, però no estava a l'abast de qualsevol. Només van poder aprofitar les oportunitats les famílies que, sense formar part de l'entramat polític i econòmic de l'Antic Règim, estaven en un dinàmic segon pla ocupant posicions oportunes: comerciants, manufacturadors, fabricants, botiguers. En una paraula: burgesos.

En segon lloc, ens hem de referir a les Antilles i molt concretament a Cuba, on els anomenats indians o *americanos* van formar durant el XIX una veritable elit colonial amb negocis a totes dues bandes de l'Atlàntic. Encara que aquest grup és ben conegut, a vegades se n'ha qüestionat la importància i influència. Malgrat que eren un nombre reduït, avui en dia és clar que formaven una part important de les elits catalanes. Es tractava d'individus que havien acumulat el gruix del seu capital a les Antilles i que s'havien integrat en xarxes comercials que unien les colònies amb la Península. Persones relativament humils, ben situades però sense un capi-

Yolanda BLASCO-MARTEL i Carles SUDRIÀ, *El Banc de Barcelona, 1844-1874. Història d'un banc d'emissió*, Barcelona, Generalitat de Catalunya, 2009; Yolanda BLASCO-MARTEL i Carles SUDRIÀ, *El Banc de Barcelona, 1874-1920. Decadència i fallida*, Barcelona, Universitat de Barcelona, 2016, i José Miguel SANJUAN, «Es la banca un buen negocio? La elite burguesa catalana y los negocios financieros, 1853-1919», *Ayer* 230, 2023, 137 i 162.

8. Yolanda BLASCO-MARTEL i Martín RODRIGO-ALHARILLA, «Human capital and financial capital in the Atlantic space: from America to Catalonia, 1829-1855», *Atlantic Studies* 12:4, 2015, 482-500.

tal important, que van arribar a Cuba entre els anys deu i finals dels trenta del segle XIX. Molts d'ells responen al mite d'emprenedor fet a si mateix idealitzat pel liberalisme, malgrat que molts es van enriquir a través d'una activitat tan poc liberal com el tràfic i l'explotació d'esclaus.

En tot cas, les grans fortunes indiane estaven lligades a l'esplendor econòmica viscuda durant la primera meitat del segle XIX a les Antilles. Cuba havia esdevingut un exportador de sucre de primer nivell després de la rebel·lió d'Haití. Va integrar-se en l'eix esclavista que anava des del sud dels EUA al Brasil com un centre productor de matèries colonials per als mercats creats per la industrialització, amb una vinculació especialment forta amb els mercats anglosaxons, els més dinàmics del planeta. En conseqüència, a l'illa es van desenvolupar dos negocis fantàsticament rendibles: per una banda, els *ingenios* i, per l'altra, el negoci d'abastir-los de mà d'obra a través del tràfic il·legal d'esclaus. No és casualitat que els sis indians que apareixen a les llistes de 1854 tinguin una relació directa o indirecta amb aquests negocis. A més, no hem d'oblidar que Cuba era un mercat protegit per als productes peninsulars, cosa que va permetre altres possibilitats d'enriquiment. La Perla de les Antilles era, en resum, un lloc amb les condicions ideals per acumular capital. Un capital que, a més, podia ser repatriat de forma relativament fàcil a causa de les estructures empresarials relativament senzilles que s'utilitzaven.⁹

Però no tots els que van participar en aquests entorns van poder situar-se entre les elits econòmiques. Dels aproximadament sis-cents comerciants, naviliers, financers i prop d'un miler de fabricants que sabem que hi havia a Barcelona durant la primera meitat del XIX, només un grapat van fer el salt a les elits econòmiques. I el mateix es pot dir dels pocs milers de catalans que van anar a les Antilles, alguns dels quals van morir en el procés o van tornar arruïnats. No cal oblidar que hi havia una competència feroç i que era difícil trobar un avantatge competitiu que no fos copiat ràpidament per la competència. En conseqüència, a més de tenir contactes, capital i participar en un sector rendible, era necessària una combinació de factors molt concrets. Qui són els individus que van aconseguir accedir a les elits? Ho veurem en l'apartat següent.

9. Sobre els indians hi ha una extensa literatura: Martín RODRIGO-ALHARILLA, *Indians a Catalunya: capitals cubans en l'economia catalana*, Barcelona, Fundació Noguera, 2007; César YAÑEZ, «Los negocios ultramarinos de una burguesía cosmopolita», *Revista de Indias*, LXVI (238), 2006, 679-710; Carlos MARTÍNEZ SHAW, «El comerç català, del Mediterrani a l'Atlàntic», DIVERSOS AUTORS, *El comerç català entre Catalunya i Amèrica. 1680-1898, L'Avenç*, 1986, i Carme GRANDAS SAGARRA, *Presència de los indianos en Barcelona*, Barcelona, Àmbit Serveis Editorials, 2012; Sobre la relació amb l'esclavitud: José Antonio PIQUERAS, *Negreros*, Madrid, La Catarata, 2021, i Martín RODRIGO Y ALHARILLA i Lisbeth CHAVIANO PÉREZ (ed.), *Negreros y esclavos*, Barcelona, Icaria, 2017; sobre l'economia cubana: Manuel MORENO FRAGINALS, *El Ingenio*, Barcelona, Crítica, 1964, i Antonio SANTAMARIA GARCIA, «Reformas coloniales, economía y especialización productiva en Puerto Rico y Cuba, 1760-1850», *Revista de Indias* 65, 235, 2005, 709-728.

Les elits de la industrialització: els quinze grans propietaris de 1854

En aquest apartat i en el següent no detallaré les biografies dels trenta individus analitzats, ja que les referències concretes es poden trobar en un estudi més extens.¹⁰ El que es presenta és una anàlisi agrupada de les característiques de les famílies sobre la base de com van formar inicialment el seu capital.

Els quinze majors propietaris de mitjan segle XIX representen els principals grups que formaven l'elit de la ciutat: l'aristocràcia, els comerciants i els manufacturers. Els primers són nissagues que portaven més d'un segle entre les elits; el segon i tercer grup eren famílies que s'havien enriquit feia unes poques dècades gràcies al procés d'industrialització i que substituïen l'antiga elit comercial del XVIII, en gran part supervivent de la Guerra de Successió.¹¹

Entre els primers trobem el marquès d'Alfarràs, que l'any 1854 era Joaquim Maria Desvalls i Sarriera, d'un llinatge que podia traçar els seus orígens en el segle XIV i amb importants propietats a la ciutat, entre les quals destaca el laberint d'Horta. Malgrat que les reformes liberals l'havien convertit en un propietari més, tenia un patrimoni important i una presència destacada a les institucions. Amb el temps esdevindria senador, president de l'Acadèmia de les Belles Arts de Barcelona, de l'Institut Agrícola de Sant Isidre i del canal d'Urgell, i membre del Consell de la Caixa d'Estalvis de Barcelona.¹² Al mateix nivell trobem el marquès de Castellbell, que pertanyia a una família ennoblida al segle XVI que no participaven de forma activa en les institucions, però que tenia diverses propietats per tot Catalunya, la més emblemàtica de les quals era el Palau de la Virreina a Barcelona.¹³ En contraposició, trobem el comte de Sobradíel, un absentista que tenia a la ciutat un gran palau com a part de l'herència dels Recasens i amb nul·la presència a la ciutat.¹⁴ És a dir, el 1854 la noblesa encara era una força a Barcelona encarregada, per exemple, de rebre els monarques quan visitaven la ciutat, però el seu nombre reduït i la seva base econòmica, lligada principalment a la terra, farà que en poques dècades no siguin capaços de mantenir-se a la cúspide de les elits.

El grup social que els substituirà a mitjà termini serà una burgesia formada per comerciants i, en menor mesura, manufacturers. En aquest sentit, sorprèn el reduït nombre d'industrialistes entre els grans propietaris de Barcelona, ja que només trobem dos que, a més, resulten ser una excepció dins del col·lectiu. Per un costat tenim Bernat Martorell i Cortada, que havia liquidat la seva participació en una de les fàbriques tèxtils més importants de la ciutat el 1840, i per l'altre, Antoni Zulue-

10. SANJUAN, *Las élites económicas...*, capítol 2.

11. José Miguel SANJUAN, «Los orígenes de la oligarquía comercial. La evolución de la élite económica barcelonesa en el siglo XVIII», *Historia Social* 87, 2017, 3-24, i Jaume VICENS VIVES, *Coyuntura económica y reformismo burgués*, Barcelona, Ariel, 1969.

12. Josep FERNÁNDEZ TRABAL, *Els Desvalls i Catalunya. Set-cents anys d'història d'una família noble catalana*, Lleida, Pagès Editors, 2013, 503-564.

13. Biblioteca de Catalunya - Arxiu Històric Hospital de Sant Pau (BC-HSCSP) - Herències, lligats. Vol. VIII. Inv.1. Carpeta 14.2-Llig.18392.

14. ANC-Arxiu del Palau-Requesens Llig. 323.

ta, promotor que estava construint el mercat d'Isabel II (avui en dia de Santa Caterina).¹⁵ Aquests dos exemples serveixen per plantejar a mode d'hipòtesi que, malgrat la importància que agafava el procés d'industrialització, les activitats fabrils no permetien acumular tants beneficis com les comercials durant la primera meitat del XIX, mentre que durant la segona meitat del XIX els negocis industrials van permetre una rendibilitat més gran.

Des de la perspectiva de l'acumulació de capital, el grup principal que va sortir-hi guanyant van ser els grans comerciants. Una etiqueta utilitzada, a les contribucions i a la historiografia, per definir un grup molt divers, compost per comerciants banquers, naviliers i propietaris de cases de comerç que no es dedicaven simplement i estrictament a l'intercanvi de mercaderies, sinó que tenien una gran diversitat d'interessos. Dins d'aquest calaix de sastre, destaquen els indians, individus que havien emigrat a Cuba o Puerto Rico a través de les xarxes entre la Península i Amèrica.¹⁶ La seva progressió econòmica acostumava a seguir unes pautes bastant regulars. Pel fet de ser una emigració vinculada a la comunitat catalana de l'illa, en arribar treballaven en algun negoci com a dependents o ajudants per després, si es donaven les circumstàncies adequades, formar-ne part com a accionistes. A més, es dona la particularitat que molts dels que esdevindran part de les elits participaren en algun moment en el tràfic d'esclaus, el negoci més rendible de l'illa.¹⁷ El cim d'aquesta progressió els portava sovint a aconseguir la propietat d'un *ingenio*, i tornar després a Catalunya repatriant tot o una part del capital.

Aquesta pauta es pot trobar en bona part dels indians. Per exemple, Josep Xifré i Casas va formar el seu patrimoni mitjançant una adoberia operada per esclaus i amb el comerç de pells i vins, els beneficis del qual va reinvertir en la propietat d'un *ingenio* abans de tornar a Barcelona. En arribar a la ciutat, la seva targeta de presentació va ser l'edificació d'un bloc d'edificis al Pla de Palau, el primer eixample construït a prop del port.¹⁸ Aquesta maniobra la va dur a terme a través del seu agent,

15. Mercedes TATJER MIR, *Burgueses, Inquilinos y Rentistas*, Madrid, Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 1988, 112, i SOLÀ, *L'Elit Barcelonina...*, 459-460.

16. Cesar. YAÑEZ, *Saltar con red. La temprana emigración catalana a América c.a. 1830-1870*, Madrid, Alianza Editorial, 1996, i Raimon. SOLER, *Emigrar per negociar. L'emigració a Amèrica des de la Comarca del Garraf: el cas de Gregori Ferrer i Soler, 1791-1853*, Vilanova i la Geltrú, El Cep i la Nansa, 2003.

17. José Miguel SANJUAN i Martín RODRIGO-ALHARILLA, «No commercial activity leaves greater benefit: The profitability of the Cuban-based slave trade during the first half of the nineteenth century», *Economic History Review*, 2023. <https://doi.org/10.1111/ehr.13272>

18. Sobre la importància de Cuba i la seva transformació: Antonio BAHAMONDE i José CAYUELA, *Hacer las Américas. Las élites coloniales españolas en el siglo XIX*, Madrid, Alianza Editorial, 1992, i Manuel MORENO FRAGINALS, «Economías y sociedades de plantaciones en el Caribe español, 1860-1930», *Historia de América Latina Vol. 7*, Barcelona, Editorial Crítica, 2000, 163-199. Sobre Josep Xifré i Casas vegeu Glòria CAMARERO i GÓMEZ, «L'arquitectura dels indians al Maresme: El Xifré d'Arenys de Mar», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria* 55, 1996, 19-25; Ramón DE SAN PEDRO, *Don José Xifré Casas. Historia de un indiano catalán*, Madrid, Servicio de Estudios del Banco Atlántico, 1956, i Jaume VICENS VIVES i M. LLORENS, *Industrials i Polítics*, Barcelona, Vicens Vives, 1958.

el també indià, esclavista i propietari d'un *ingenio* a Puerto Rico Antoni Milà de la Roca, que en tornar a Barcelona va invertir fortament en propietats que va acabar heretant la seva neboda neta política Isabel Alfonso Milà de la Roca, la qual apareix entre els quinze majors contribuents de 1854.¹⁹ Una família, per cert, que va vendre la Granja Vella d'Horta a un altre indià que també apareix a la llista dels grans contribuents, Josep Inglada i Marqués, els descendents del qual van crear l'embrió de l'actual zoo. La fortuna de Josep Inglada també estava vinculada al tràfic d'esclaus a Cuba, ja que sabem que va participar activament en diverses expedicions, els beneficis de les quals va reinvertir en les propietats. L'últim dels indians que apareix a la llista de 1854 és Pere Collaso i Gil. No sabem si va participar en el tràfic, però sí que va ser un hisendat important a Cuba i que a la tornada va invertir en propietats. En aquest grup també podríem afegir-hi Rafael Sabadell Permanyer, que va fer la seva fortuna amb el comerç colonial.²⁰

Al marge dels indians, l'altra tipologia és la dels comerciants relacionats amb diferents activitats comercials, entre les quals destaca la banca. Per exemple, Francisco Fontanellas va conformar la seva fortuna a partir, primer, del negoci paperer de la seva família i, posteriorment, després d'enfrontar-se amb els parents, a través de contractes estatals i de la seva posició com a representant del Banc de San Fernando, embrió del Banc d'Espanya.²¹ Un altre exemple que mostra la progressiva diversificació és el cas de la família de Ramon Bacardí i Cuyàs, que va fer la seva fortuna després de la Guerra de Successió mitjançant els *asientos* del pa, i que la va augmentar mitjançant la inversió en béns immobles. Finalment, trobem Francesc Durio y Pasachin, originari d'Itàlia i de qui manca una monografia específica, però del qual sabem que va enriquir-se a través de l'hostaleria, i Antoni Xuriquer y Andario, de qui també tenim poca informació, llevat de les seves inversions en propietats.

Les elits durant la Gran Guerra: els quinze grans propietaris de 1919

Si comparem les dues llistes veurem que, aparentment, només hi ha un cognom que es repeteix (Bacardí) i que els comerciants han estat substituïts en part per fabricants. Això ens pot fer pensar que hi va haver una substitució a les elits, o si més no un procés de renovació. No obstant això, si ens fixem en el moment en què es formen les fortunes, veurem que majoritàriament ho van fer en el mateix moment que les fortunes de l'any 1854. En conseqüència, el que observem són moviments interns en lloc d'un procés de substitució o renovació de les elits. Revisem breument com van formar el capital els grans propietaris de 1919 abans d'analitzar-ne les diferències.

En primer lloc, observem aquells que van començar acumulant capital a través d'activitats industrials. La majoria van fer créixer un patrimoni important en un mo-

19. RODRIGO ALHARILLA, *Indians a Catalunya...*, 207.

20. SOLÀ, *L'Elit Barcelonina...*, 475-489.

21. Stephen JACOBSON, «Francisco Fontanellas: el comerciante-banquero en la época del capitalismo romántico», *Historia Social* 64, 2009, 53-78.

ment molt concret: entre l'expansió de la industrialització durant les primeres dècades del segle XIX i la crisi de finals dels seixanta. Eren individus que a mitjans de segle ja tenien una o diverses fàbriques, que pertanyien a famílies amb una forta tradició manufacturera i que sovint eren de fora de Barcelona. L'únic cas que trobem vinculat a activitats pròpies de la segona revolució industrial i, per tant, aliè a aquesta lògica seria el cas de Salvador Andreu, que es va enriquir amb la indústria farmacèutica i la inversió immobiliària durant el darrer terç del vuit-cents, amb un model econòmic diferent del que trobem a inicis del XIX, encara que els seus pares eren comerciants amb interessos a Cuba.²² La resta de famílies ja eren part de l'elit econòmica el 1854 però, o bé no residien a Barcelona o bé no eren a la seva cúspide.

Mirem-ho amb detall. Josep Pujol Colom era net de Pau Pujol i Franquesa (1792-1866), un antic agremiat d'Esplugues de Llobregat que, a més d'acumular un important patrimoni durant la primera meitat del XIX, va fundar una fàbrica de maons que va ser el puntal de la fortuna familiar.²³ Francesc Pons Pla provenia d'una família que al XVIII ja tenia fàbriques tèxtils i que, a partir dels anys quaranta, va ampliar el negoci fins a formar la seva pròpia colònia tèxtil l'any 1875.²⁴ Els Batlló provenien d'Olot i el 1828 ja havien fundat una fàbrica tèxtil a Barcelona, i l'any 1849 ja tenien diverses fàbriques.²⁵ La família de Carles Tolrà i Amat també era de fora de Barcelona i la seva fortuna provenia de la fàbrica tèxtil que va engegar el seu pare als anys quaranta, i que va créixer durant les següents dècades en introduir novetats en el blanqueig de les peces. La família de Marc Viladomiu Sanmartí era de Sallent, on tenia fàbriques amb telers mecànics ja el 1825. La seva activitat va créixer fins a fundar el 1869 una colònia a Gironella.²⁶ L'avi de Joan Coma Cros era un industrial tèxtil de Barcelona i el seu fill va ampliar l'activitat de l'empresa als anys cinquanta a través de la companyia Coma, Ciuro y Clavell, i després individualment mitjançant una fàbrica tèxtil a Salt.²⁷ Finalment, d'Ignasi Sala Tio sabem que el seu pare va ser un dels impulsors de la indústria del cànem a Catalunya, però no en tenim més informació.²⁸

22. Un resum apològic de la seva trajectòria a *El Restaurador Farmacèutic*, 15.10.1928. Per als negocis immobiliaris i els orígens familiars: GRANDAS SAGARRA, *Presencia de los indios...*, 84.

23. Diputació de Barcelona, Inventari del patrimoni històric, arquitectònic i ambiental d'Esplugues de Llobregat (DIPHELL), vol. II, 7, 602.

24. Llorenç FERRER I ALÒS, «Familia e industrialización en Catalunya. La trayectoria de los Pons y Enrich en Manresa», *Historia Social* 53, 2005, 3-29.

25. AHPB Ferran, F 11-6-1849.

26. Rosa SERRA ROTÉS, «Els orígens de la industrialització tèxtil de Gironella (Berguedà): Cal Metre, Cal Bassacs, Viladomiu Vell i Viladomiu Nou», *Treballs de la Societat Catalana de Geografia* 39, 1995, 85-98; VALL, P., 1990, 31-34.

27. Francesc CABANA, *Fàbriques i empresaris. Els protagonistes de la revolució industrial a Catalunya*, Barcelona, Enciclopèdia Catalana, 1994, vol. 2, 385.

28. Yolanda BLASCO i Marc BADÍA MIRÓ, «La industria del cáñamo en Barcelona: de la sociedad en comandita a la sociedad anónima (1863-1919)», *X Congrés d'Història de Barcelona-Dilemes de la fi de segle, 1874-1901*, Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, Institut de Cultura, Ajuntament de Barcelona, 27-30 de novembre de 2007.

En segon lloc, fixem-nos en els indians. La seva representació en aquesta llista ens pot fer pensar que havien quedat reduïts a un grup marginal, però no és així. Per què no hi apareixen? Les raons principals penso que són, per una banda, el fet que alguns van acabar situant la residència a les ciutats on tenien les xarxes familiars i, per una altra, que alguns patrimonis van minvar. Aquest és el cas, per exemple, dels Xifré, que havien mogut el domicili a Madrid; o dels descendents dels Inglada, que havien hagut de cedir el seu zoo a l'ajuntament. La vigència d'aquest grup, però, es pot veure en els perfils dels dos indians que hi apareixen. Un és el fill del que ha esdevingut, probablement, l'indià més conegut i controvertit: Claudi López Bru, fill d'Antoni López. Aquest cas il·lustra l'enorme impacte que va suposar aquest grup en el desenvolupament de l'economia catalana. Com molts indians de la seva generació, no hi ha dubte que l'origen de la fortuna dels López se situa en l'esclavatge; en aquest cas, en el tràfic de negres al detall a Cuba. La seva posició va millorar amb un bon matrimoni que el va vincular amb la família Bru, ben situada a l'Havana i amb forts lligams amb Catalunya. Una vegada va tornar a Espanya, la clau per entendre com va créixer el seu patrimoni és la vinculació amb els negocis estatals, en els quals va participar amb una camarilla d'indians i membres de la burgesia catalana. Quan va morir Antoni López, probablement posseïa una de les majors fortunes d'Espanya.²⁹ Finalment, sobresurt Rafael Morató, del qual només disposem d'informació dispersa, però n'hi ha prou per veure'n la importància. Sabem que després d'acumular capital a ultramar va ser un dels impulsors del negoci de la remolatxa, clau per fer la competència al sucre de canya produït, entre altres llocs, a Cuba.³⁰ Aquesta inversió ens porta a especular que probablement a les Antilles havia posseït algun *ingenio*. En tots dos casos podem situar l'origen de les seves fortunes a Cuba durant la primera meitat del segle XIX, quan hi havia una finestra d'oportunitat a causa dels beneficis que generava el tràfic d'esclaus i la possibilitat d'introduir-se en el negoci dels *ingenios*, abans de l'aparició de *las centrales*, que van variar l'estructura sucraera de l'illa.

També relacionats amb el comerç colonial, però sense marxar a Cuba, trobem els Vidal-Ribas. Aquesta família, en el transcurs d'una generació, va fer el salt d'agremiats a inversors amb interessos en la banca, la construcció i la indústria, gràcies als beneficis derivats del tràfic d'éssers humans entre Àfrica i Cuba. La segona i la tercera generació d'aquesta nissaga va especialitzar-se en els productes químics i van augmentar el patrimoni. Entot cas, el moment clau per gairebé tots ells van ser les dècades posteriors a les guerres napoleòniques, perquè van saber aprofitar les oportunitats derivades del canvi econòmic i polític.³¹

29. Martín RODRIGO ALHARILLA, *Un hombre, mil negocios. La controvertida historia de Antonio López, marqués de Comillas*, Barcelona, Ariel, 2021, i Martín RODRIGO Y ALHARILLA, *Los Marqueses de Comillas, 1817-1925. Antonio y Claudio López*, Madrid, IID, 2000.

30. Francesc CABANA, *La burgesia catalana. Una aproximació històrica*, Proa Edicions, 1996, 82.

31. José Miguel SANJUAN, «El tráfico de esclavos y la elite barcelonesa. Los negocios de la casa Vidal Ribas», Martín RODRIGO Y ALHARILLA i Lisbeth CHAVIANO PÉREZ (ed.), *Negreros y esclavos*, Barcelona, Icaria, 2017.

Deixant-ne de banda l'origen, la inversió dels indians era molt similar a la d'altres comerciants. Posem per exemple els Girona. Una família agrupada a l'entorn d'una casa de comerç que va invertir en banca, ferrocarrils, béns desamortitzats, infraestructures (construcció del port de Barcelona i del canal d'Urgell) i un llarg etcètera d'iniciatives, la més important de les quals va ser, sens dubte, el Banc de Barcelona. El 1919 apareix la tercera generació d'aquesta nissaga, que ja formava part de l'exclusiva Junta de Comerç l'any 1828 i que consta entre els grans contribuents del comerç l'any 1854. Igual de variades són les inversions de la família Bacardí. Van passar dels *asientos* del pa durant els confusos anys posteriors a la Guerra de Successió a diversificar, generació rere generació, els seus interessos tant cap al sector dels béns immobles com cap a diverses empreses que inclouen la banca i el comerç colonial. Els Vidal-Ribas també són un bon exemple, atès que van passar de treballar en una botiga a ser inversors en diferents negocis (incloent-hi expedicions esclavistes) per acabar en el negoci químic. Una trajectòria similar a la de Salvador Andreu, que després d'iniciar un pròsper negoci farmacèutic va passar a ser inversor immobiliari.

Finalment, què va passar amb les antigues famílies aristocràtiques? Com en el cas dels indians, que desapareguin pràcticament de la llista que utilitzem no vol dir que surtin de les files de les elits (o almenys no tots). Moltes de les grans cases senyoriales de què parlàvem en l'apartat anterior encara tenien una certa posició a la ciutat, malgrat no ser tan important com el 1854. Aquesta pèrdua d'influència social i econòmica es constata, per exemple, en la relació amb la monarquia. No és casualitat que, durant l'Exposició de 1888, Alfons XII residís al Palau Moja, propietat del marquès de Comillas, en lloc d'estar-se al Palau de la Virreina, propietat del marquès de Castellbell, i on es va allotjar la seva mare el 1840. De fet, a la llista de 1919 només trobem un únic aristòcrata dels vells llinatges, i és Carles Casades Còdol. És dins de la llista gairebé per casualitat, perquè era originari de Figueres però arran d'una disputa amb l'ajuntament va decidir marxar cap a Barcelona. Era hereu de la casa dels Còdol, una família noble de Girona els orígens de la qual es remunten al segle XVI, i dels Casades, vinculats des de mitjan segle XIX a la fabricació tèxtil, al comerç i a la inversió en béns immobles sense que puguem determinar quina d'aquestes activitats va ser la que més va contribuir a la formació de la seva fortuna.³²

Una comparació de les elits de 1854 i les de 1919

Una vegada revisades les biografies, cal preguntar-se què tenien en comú i en què es diferenciaven les elits de 1854 i les de 1919. Si mirem en primer lloc la informació més descriptiva veurem unes similituds bastant evidents entre les dues

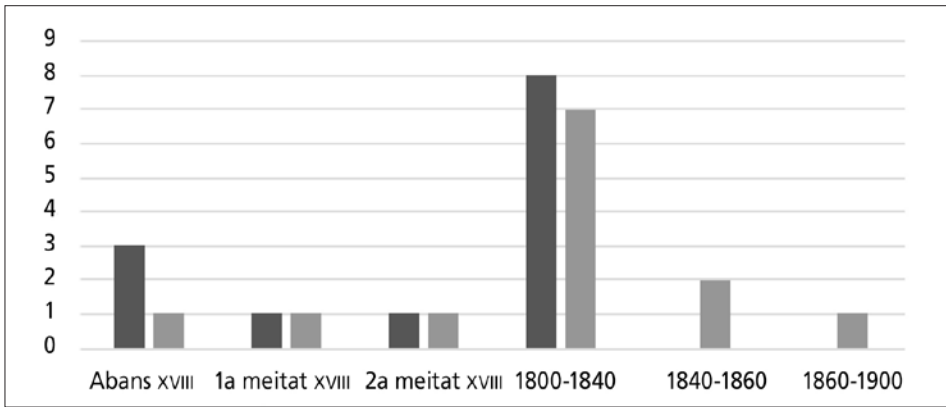
32. Josep Ma BERNILS I MACH, «La Rambla de Figueres», *Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos* 23, 1990, 57; Cèlia CAÑELLES i Rosa TORAN, *Els governs de la ciutat de Barcelona (1875-1930), Eleccions, partits i regidors*, Barcelona, Ajuntament de Barcelona, 2014, 137; *La Vanguardia*, 9.10.1975, 37.

cohorts. Tots dos grups es trobaven en un període vital similar. La mitjana d'edat era de cinquanta-dos anys el 1854 i de cinquanta-quatre el 1919. Per posar-ho en context, la mitjana d'edat dels membres de la Junta de Comerç de finals del XVIII era de quaranta-quatre anys. Aquesta diferència d'edat evidència un progressiu envelliment associat a l'increment de l'esperança de vida, però també és un indicador del tancament de les elits. Un fenomen que, per cert, també observa Piketty a París a la mateixa època.³³ A més, en els dos grups hi ha un gran percentatge de famílies originàries de fora de Barcelona, cosa que posa en evidència la potència del rerepaís (o *binterland*) barcelonès, la capacitat d'atracció de la ciutat i la interrelació econòmica existent entre totes dues àrees. Finalment, a través de l'anàlisi del moment en què van crear les fortunes cada cohort podem veure que formaven part de la mateixa elit. Aquesta informació es pot trobar en les taules 1 i 2, i sistematitzada en el gràfic 1. Com veiem, la majoria de les dues cohorts s'agrupen al centre i van formar el seu capital en la finestra d'oportunitat relacionada amb el moment en què s'inicia el procés d'industrialització. En el gràfic també podem veure les excepcions a dreta i esquerra. A l'esquerra, veiem les fortunes creades en els moments més llunyans en el temps i vinculades sobretot amb les antigues famílies aristocràtiques, i com a excepció els Bacardi, que van iniciar els seus negocis amb els *asientos* del pa. A la dreta del gràfic, veiem les més recents, on trobem només tres individus que, de fet, no poden considerar-se membres d'una elit diferent. Salvador Andreu provenia d'una família de comerciants de Mataró, però en no conèixer amb detall la trajectòria de la família considerem que va crear la seva fortuna a finals del XIX. El pare de Claudi López va fer fortuna a Cuba en el mateix entorn que els Inglada, els Güell o els Xifré, encara que una mica més tard. Finalment, l'avi d'Emili Carles Tolrà va fer el salt a través d'una millora en la seva fàbrica tèxtil als anys setanta del segle XIX.

Quines diferències hi ha entre totes dues cohorts? La més evident és que en el primer grup apareixen molts dels creadors d'aquestes nissagues: Francisco Fontanelles, Josep Xifré, Bernat Martorell, etc., mentre que en el segon grup la majoria dels que hi apareixen són els nets dels creadors dels negocis. Malgrat aquest distanciament amb l'inici del negoci, no necessàriament havien derivat cap a actituds rendistes, i l'exemple més clar el trobem amb els industrials. Com hem vist, durant la primera meitat del XIX eren part de les elits, però no aconseguien prou rendes per aparèixer en la llista de grans propietaris que hem seleccionat, excepte que liquidessin el seu patrimoni industrial; un fet que indica que tenien capital, però que el tenien immobilitzat i que la rendibilitat no era suficient per competir amb els beneficis del comerç. Probablement, aquesta tendència estigui associada al fet que durant la segona meitat del XIX, aquests industrials van ampliar les seves activitats aprofitant noves formes d'organització industrial, com ara les colònies, o noves millores tecnològiques, la qual cosa va fer augmentar els seus beneficis. És en aquest moment en què diversifiquen invertint en propietats i apareixen entre els principals propietaris.

33. Thomas PIKETTY, «On the Long-Run Evolution of Inheritance - France 1820-2050», *Quarterly Journal of Economics* 61(3), 2011, 1071-1131.

GRÀFIC 1
 Comparació dels moments de creació de les elits 1854-1919.
 En gris fort, cohort de 1854; en gris fluix, la de 1919

Conclusions

Per tancar aquest article, tornem a la pregunta inicial. Fins on arribava la meritocràcia a la Barcelona del segle XIX? Sabem que durant el segle XIX hi va haver un canvi social i econòmic causat per les transformacions polítiques i econòmiques que va provocar la formació d'unes elits noves. Però l'ingrés en aquest grup no estava a l'abast de tothom, ni tots els moments en facilitaven l'accés. Les dinàmiques econòmiques ens mostren que l'accés a les elits està restringit a determinades ocupacions i llocs. No va ser el mateix desembarcar a l'Havana entre els anys 1810 i 1830, on hi havia moltes oportunitats d'enriquir-se, que fer-ho en els turbulents anys seixanta. Tampoc era el mateix començar un negoci manufacturer durant l'expansió dels anys trenta o quaranta que durant la fam del cotó. Ni fer-ho venint d'una extracció humil o amb un petit negoci familiar darrere. Tampoc era el mateix arribar a les Antilles com a part d'una xarxa ja establerta que per treballar en una petita botiga. En tot moment es poden formar grans fortunes, però les evidències assenyalen que la major part de les fortunes les creen en uns moments molt concrets persones amb un perfil específic.

Això significa que només els que van acumular el seu patrimoni a inicis del XIX tenien la capacitat d'aprofitar les oportunitats que van sorgir durant la segona meitat del XIX? No, en absolut. Durant tot el període estudiat es van anar formant noves elits amb un origen diferent i en negocis nous. Un exemple el trobem en els nous protagonistes que van apareixer en el ram del ciment amb noves famílies com els Fradera, els quals, juntament amb alguns dels protagonistes de què hem parlat, com ara els Güell o els López, formaran un nou sector. O en la banca, amb l'aparició de noves companyies formades majoritàriament amb capital de fora de Catalunya que anirà substituint alguns dels negocis establerts dècades enrere. Però les noves nissagues que començaran a acumular capital no tenien encara la capacitat de substituir les antigues en la cúspide dels grans propietaris de Barcelona.

TAULA 1
Quinze primers contribuents de béns immobles 1854

<i>Contribuent</i>	<i>Contribució</i>	<i>Origen de la fortuna</i>	<i>Moment de creació</i>
Josep Xifré i Casas	45.000	Antilles	1800-1840
Ramon Bacardí de Cuyàs	44.450	Comerç	1a meitat del XVIII
Antoni Xuri[n]guer y Andario	26.750	Comerç	1800-1840
Francisco Fontanellas	26.225	Comerç	1800-1840
Empres d'Antonio Zulueta	26.000	Construcció	1800-1840
Francisco Durio y Pasachin	25.425	Hosteleria	1800-1840
Isabel Alfonso de Milà [de la Roca]	24.100	Antilles	1800-1840
Bernat Martorell i Cortada	22.000	Indústria	–
Ramon Carcer de Falguera	19.950	Aristocràcia	Abans del XVIII
Senyors Comtes de Sobradiel	19.750	Aristocràcia	Abans del XVIII
Señor Marquès d'Alfarràs	19.150	Aristocràcia	Abans del XVIII
Rafael Sabadell Permañer	18.625	Comerç	1800-1840
Pere Collaso i Gil	18.250	Antilles	1800-1840
Josep Inglada i Marqués	17.425	Antilles	2a meitat del XVIII
Antonio Salvado y Llobet	16.925	Desconegut	–

TAULA 2
Quinze primers contribuents de béns immobles 1919

<i>Contribuent</i>	<i>Contribució</i>	<i>Origen de la fortuna</i>	<i>Moment de creació</i>
Claudi López Bru	28.179	Antilles	1840-1860
Manuel Girona Vidal	25.000	Comerç	1800-1840
Emilio Vidal-Ribas Torrens	22.112	Comerç	1800-1840
Salvador Andreu Grau	19.997	Comerç	1860-1900
Baltasar de Bacardí Ribas	19.912	Comerç	1a meitat de XVIII
Rafael Morato Sanesteva	18.325	Antilles	–
Roman Batlló Suñol	16.446	Indústria	1800-1840
Domingo Batlló Suñol	16.446	Indústria	1800-1840
Francesc Pons Pla	15.850	Indústria	2a meitat de XVIII
Carlos Casades Codol	15.850	Aristocràcia	XVII
Emili Carles[-]Tolrà i Amat	15.000	Indústria	1840-1860
Marc Viladomiu Senmartí	14.596	Indústria	1800-1840
Ignasi Sala Tio	14.237	Indústria	1800-1840
Joan Coma Cros	13.691	Indústria	–
Josep Pujol Colom	13.680	Indústria	1800-1840